

**Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et
Exercitiis Accommodatæ Libri IV**

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

Contr. III. Vtrum liceat sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82733](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82733)

gē plus valere debet apud prudentem, quām ratio mediocriter probabilis. Quod autem vnius Doctoris ponderosa ratio possit novae opinioni probabilitatem afferre, negari non potest, cūm hac ratione in Scholas introducta sint novae opiniones quāmplures, & nunc passim recepta & approbata, ut notavit Joannes Sanchez *disput. secul. 44. n. 62.* & Castro Palao *d. 2. p. 1. n. 3.*

248. Observandum tamen est, non sufficiet si in aliquo Compendio legas sententiam, qui sit contra communem doctrinam: constat enim hujusmodi compendia corruptissimē, & cum magno præjudicio fieri eorum authorum, quorum doctrinam profitentur, ac sepe gravissimis erroribus scatere, nec a minus doctis legi posse sine periculo graviter aberrandi, è quod Compenderatores brevitatem affectantes, sepe truncatē referant opiniones Doctorum, omisssis quibusdam exceptionibus aut limitationibus, quae si adderentur, alium omnino sensum efficerent.

249. Queritur 3. Quenam opinio dicatur Tuta, aut Tuitio. Respondeo primō. Si loquamur de opinione tuta in praxi, ad evitandum peccatum formale, hoc est offendam Dei, tunc omnis illa opinio est tuta, quae est munita illā probabilitate, quam possum in tali materia licere sequi: quenam autem illa sit, partim jam dictum est, partim dicetur Controv. sequente. Vnde in hoc sensu non satis scholasticē aliqui loquuntur, dicentes, hanc vel illam opinionem esse quidem probabilem, sed opportunitatē tuitiorem. Quodsi vero loquuntur in ordine ad vitandum etiam materiale peccati, tunc eisdem clarum est, vnam opinionem esse alterā tuitiorem, vtique enim tuitio est sententia afferens licere pro collatione sumerentium sex vñcias, quām quā concedit decem? tuitio, inquam, ad non violandum, ne materiale remittat, neque tuitio, jejunium. Respondetur secundō. Si sermo sit de maiore securitate in evitando aliquo incommmodo consequente (eriam si praesenti non committatur peccatum) tunc etiam certū est, vnam opinionem posse esse aliā tuitiorem: v. g. est sententia, quod attritio cum Sacramento sufficiat ad Justificationem, & est alia opinio quod requiratur Contritio. jam si fingamus priorem esse falsam, tunc licet eam sequendo non peccem, neque tamen etiam consequar justificationem, & si sine contritione moreret, damnarer propter peccata mortalia commissa, nec per Sacramentum nec per contritionem delecta. Altud exemplum est in absolutione Sacramentali, cum his solis verbis: *absolvo te.* est enim tuitio opinio requirens insuper hanc verba: *a peccatis tuis.* item, tuitio est sententia negans te consequi fructum sacrificij, sub quo longo tempore confiteris.

250. Observandum hic denique est, & distinguendum inter probabilitatem de vsu valido, & probabilitatem de vsu lictio: neque enim ex priore licet inferre posteriorem. v. g. est speculativē probabile, quod cerevisia & aqua rosacea sit

materia valida Baptismi, & tamen nullo modo est probabile, quod licet vñi hujusmodi materiā dubiā, relictā certā, quando hæc haberī potest. Hæc pro instituti mei ratione brevissimē dicta sunt. ea copiosius tractanda Moralistis relinquo.

CONTROVERSIA III.

Vtrum liceat sequi opinionem Probabilem relictā probabiliore.

251. **N**otandum 1. Posse me circa objectum probabile dupliciter versari: primō per assensum opinativum & directum, quo ex moti- vis probabilibus infero & concludo, rem ita esse, licet cum formidine oppositi: secundō per a- etum quasi reflexum supra ipsam probabilitatem objecti, & est actus, quo judico, hoc esse proba- bili, & substatre motivo tanti momenti, ut possit virum prudentem movere ad assensum.

252. Notandum 2. Judicium de probabi- litate objecti posse existere in me, etiamsi objec- to ipsi, quod dicitur esse probabile, nullo modo directe & opinativē assentiar. Paret: assensus enim opinativus est liber, procedens ab imperio voluntatis: ergo etiamsi reflexè cognoscam aliquid habere sufficientia motiva probabilitatis, non propterea necessariō mihi impero as- sensum probabilem & obnoxium errori.

253. Notandum 3. Haec tenus apud omnes indubitatum fuisse, posse eidem intellectui simul & semel duas opiniones contrarias ambas probabiles videri, & posse aliquem, dum vni adhæret, oppositam probabilem judicare; indubitatum similiter fuit, posse intellectum ex imperio flecti, ut assentiar illi opinioni, quæ illi minus probabilis apparet relictā illā, quæ apparet probabiliore. Verū hæc & plura alia nunc ab uno alterō Recentiōe in controversiam vocata sunt: quorum rationibus, cūm essent recentissimæ, anno 1649. farisfacere conatus sum eo modo quo deinceps referam.

§. I.

Vtrum eidem Intellectui possit simul & se- mel apparere probabilis utraque pars con- tradictionis.

254. **N**egativam tenet Card. Pallavicinus, im- primis in libello de actibus humanis à n. 114. deinde in suo opere de eadem materia *dis. 8. q. 6. a. 4.* Contra quem

DICO, standum esse communi omnium aliorum judicio, & experientia manifesta, quā simul oppositas opiniones probabiles judicamus, tunc, quando neutri præ altera præbemus assen- sum, sed suspendimus, & deliberamus, cuinam velimus assensum præbere, sicut cūm delibera- mus, quodnam ex duobus bonis oppositis eligere velimus. Probabitur Conclusio à fortiori ex

A a

infra

infrà dicendis contra hunc ipsum authorem, quando ostendemus, posse me liberè assentiri opinioni etiam minus probabili, relichè probabiliore. Nunc satis erit, respondisse ad fundamentum adversarij.

255. Probat ergo suam singularem doctrinam Cardinalis hoc modo. Probabile definitur ab Aristotele, quod plerumque contingit. Non potest autem dari aut credi mutuus excessus inter duo in frequentia excedendi: quare si altera pars, omnibus consideratis, mihi appareat probabile, altera tunc respectu mei intellectus non potest esse probabile, & si rationes apparent hinc & inde aequales, utraque se habet perinde ac res omnino dubia.

256. Pro responsive advertendum est, motiva propter quæ sit aliquod objectum probabile, aliquando esse valde restricta ad actus ejusdem omnino rationis, aliquando verò se extenderet etiam ad alios actus, ut paulò post in exemplis apparebit.

257. Si motivum sit primi generis, verum quidem est quod ex Pallavicino retulimus, non item si sit secundi generis, qualia sunt pleraque. Ponamus, ex: gr. quod Petrus, si ludat cum Paulo, sèpius lucretur, quām perdat, tunc, si hīc & nunc ludat, est continuò probabile, quod sit lucratus, neque est ex simili motivo probabile, quod Paulus sit lucratus, quia non potest simul verum esse, quod Petrus cum Paulo ludens frequentius lucretur, & etiam Paulus frequentius lucretur. Quodsi verò ex parte Pauli apparet aliud motivum, v. g. quia aliquis divinator illi prædictus, hunc diem fore fortunatum, & ille divinator plerumque verum dicat, tunc potest simul & ex aequo reddi probabile, quod sit lucratus, quia ille divinator plerumque verum dicit. Hoc autem motivum non tollit probabilitatem oppositi, alioquin fieret, ut neutra pars esset in casu posito probabile, quia nec habetur experientia quod Petrus plerumque lucretur, etiam stante tali divinatione, neque etiam habetur experientia, quod ille divinator plerumque fortunam verè prædicterit, quando Petrus cum Paulo lusit.

258. Aliud & clarius exemplum sit hoc. Ponamus duos, Petrum & Paulum, quorum uterque sit talis conditionis & veracitatis, ut soleat frequentius dicere veritatem quām mentiri: ponamus item, Petrum mihi dicere, Cæsarem esse mortuum, Paulum verò dicere Cæsarem non esse mortuum. Ecce! utrumque contradictoriorum neclitur motivo quod plerumque non fallit: ergo in tali casu verissimè judicare possum utrumque esse probabile, hoc est, vnumquodque seorsim posse mouere hominem prudentem ad assensum.

259. Quando ergo Aristoteles dixit, Probabile esse, quod plerumque contingit, intelligendum id est, comparativè ad illud motivum cui annexitur, & in quantum annexitur motivo quod plerumque non fallit, tunc est ratione hu-

ius probabile: quia verò potest concurrens motivum, etiam plerumque non fallens, ideo cum illo connectatur oppositum, etiam oppositum erit probabile.

§. II.

Vtrum possit Intellectus flecti à voluntate ad assentendum opinioni que apparet minus probabili.

NEgativam opinionem excitavit quidam fictitio nomine Candidi Philalethi Madritianus, quam etiam opinionem secutus est Card. Pallavicinus.

260. DICO, posse voluntatem flectere suo imperio intellectum, ut assentatur opinioni minus probabili. Probo ipsis argumentis quibus vix natam contrariam opinionem oppugnavi. Et primò authoritate S. P. Ignatii, qui ex sensu planè communi, ac tunc temporis indubitate, in aurea sua Epistola de Obedientia, rotus est in eo, ut ostendat, supremum gradum perfectissima obedientiae confitere in hoc: ut quis non tantum velit facere, quod Superior iudicat expedire, sed ut suam (verba sunt illius) Intelligentiam offerat (quæ ab ipso vocatur obedientia Judicij) ut non solum idem velit, sed etiam ut idem sentiat quod Superior, ejusque iudicio subiectum, quod potest devota voluntas intelligentiam infléctere: quæ vis animi (nempe intellectus) ut me si non eā, qua voluntas potest, libertate prædicta, atque ipsa natura fertur ejus assensus in id quod sit veri speciem præbet, tamen multis in rebus, in quibus videlicet cognitæ veritatis evidentia vim illi non inferit. NB. potest voluntas pondere in hanc posuisse quam illam partem inclinare. Plura subiungit ibidem, quæ contrariae opinioni adversantur.

261. Probatur Conclusio 2. à posteriori. Hæreticus formalis & pertinax, adhæret suo errori tunc, quando agnoscit se obligari ad credendum contrarium: sed tunc apparet illi contrarium probabile, & error suus minus probabilis, immò non nisi imprudenter credibilis: ergo possum assentiri objecto, quod mihi apparet minus probabile, inò non nisi imprudenter opinabile. Negant adversarij majorem, & dicunt, tunc non posse hæreticum assentiri suo errori, sed ideo solum peccare, quia agniti credibilitate nostræ fidei, suspendit assensum, cum contrarietur assentiri.

262. Quodsi inferas. ergo nunquam peccat, qui errori contra fidem adhæret, ut ipse sit probabilius, alioquin secundum adversarios non posset adhære: Negant consequentiam. Posset enim, inquit Pallavicinus, tunc & teneretur suspendere assensum, & imperare sibi diligenter examen motivorum: quod si faceret, occurrerent motiva sufficienda ad credendum.

263. Quodsi iterum inferas: Ergo qui actu credit articulum fidei, non est magna laude dignus

dignus, quia credit id, cui non potest discredere, quod sane non habet magnam difficultatem, quis enim habet difficultatem in credendo, exstisit enim aliquando Romam? Respondet iterum Pallavicinus, talen esse laude dignum ex duplice capite, primo, quia cum objectum non sit evidens, liberum fuisse suspendere assensum (ð magnam laudis materiam!) Secundò, quia potuisse etiam tunc non quidem discredere, neque credere cum dubitatione formalis, sed tamen cum formidine radicali, quae pariter dubitatio excludit per fidem divinam.

264. Sed contra hanc omnia pugnat & omnium aliorum sensus, & propria cuiusque experientia. Nam quis audeat dicere, illos haereticos, qui post innumerous libros Catholicorum perfectos, adhuc in haeresi persistunt, necdum ad huiusmodi sufficiens examen & inquisitionem in motiva credendi: ergo vel adhærendo suo errori non peccant, utpote quia (vt volunt adversarij) adhuc esset illis probabilior, alioquin non posse adhærente, vel (quod vñicum restat dicendum) non possint tunc adhærente suo errori.

265. Ceterum hoc vltimum est contra propria cuiusque experientiam. Sentimus enim in nobis sepius etiam tunc, quando agnoscimus obligationem credendi mysteria difficultissima, ut Trinitatis, Incarnationis, Eucharistie, sensimus, inquam, graves tentationes, & propensiones, immo violentissimos impulsus, non equidem precisè ad suspendendum assensum, sed ad discredendum, & ad dicendum: *Non datur Trinitas Personarum in unitate naturæ &c. & non esset opus illa magnâ victoriâ intellectus ad discredendum: porro dum hujusmodi tentationi fortiter resistimus, signum est, nos agnoscere obligationem credendi, seu, non discredendi: posse ergo esset discredere tunc, quando habemus sufficientia motiva credendi.*

266. Probatur Conclusio 3. à pari. Voluntas potest amplecti minus bonum reliquo magno bono, ut supra probavimus, & concedunt adversarij: ergo ex imperio voluntatis potest intellectus assentiri illi, quod substat motivo rariis fallenti, licet motivum ad oppositum etiam plenarie non fallat.

267. Objicit Pallavicinus 1. Authoritatem Sancti Thomæ 1. 2. quæst. 9. artic. 1. ad. 3, dicentes, quod voluntas moveat intellectum quod exercitum, intellectus vero voluntatem quod determinationem actus. Respondetur. Si verborum S. Thomæ sensus esset, quem intendit adversarius, voluntas in sententia S. Thomæ non seipsum liberè determinaret quod specificationem, sed determinaret ab intellectu, quod omnino falsum est. Sensus ergo verborum S. Thomæ est iste, quod intellectus moveat voluntatem proponendo illi diversa motiva, ut possit se voluntas inter diversas species determinare; sicque intellectus non determinat voluntatem quod specificationem, sed moyet

hoc est, reddit illam expeditam ad se determinandum. Non ita moyet voluntas intellectum, quia nunquam proponit voluntas intellectui diversa motiva, ut ipse eligat, sed voluntas, præsupposita aliâ cognitione dictante, *bonum esse hoc vel illud considerare*; imperat intellectui exercitum circa illud ipsum objectum, nec est in potestate intellectus aliud objectum considerare tunc, nisi illud quod vult voluntas.

268. Objicit idem author 2. Cùm intellectus sit essentia liter ordinatus ad verum, non videtur bonum illius, posse moveri à voluntate ad id, in quo minus apparat ratio veri, quam in opposito, contra suam naturalem inclinationem. Immodic expedit illi, posse ita moveri, quia si non posset sic moveri, sive non esset in potestate ipsius assequi veritatem, quam tamen assequi potest, si sic possit moveri: nam sive contingit, ut opiniones, quæ apparent probabilius, revera sint falsæ: quo casu si non posset intellectus flecti à voluntate in opinionem minus probabilem, non esset in potestate operantis opinari cum veritate, sed deberet vel errare, vel ignorare. at, si possit flecti in minus probabilem, quia tunc vera est, jam est in illius potestate, assequi veritatem.

269. Objicit idem 3. Nemo, inquit, vñquam in se experitur hunc actum: *Ego credo hoc, sed video contrarium esse probabilem, vel èquè probabile.* 4. Nimis intrepidè adversarium testari de omnium hominum experientia, cùm potius hominum experientia communis sit contra ipsum, ut jam ostendimus: quapropter nos eodem & meliori jure ad experientiam provocamus. Perinde ergo est hoc argumentum acsi dices: Nemo experitur in se hunc actum: *volo facere hoc, tamen si videam oppositum esse melius.* hoc falsum esse agnoscit ipse Pallav: n. 146. quia de fide est, melius esse, operari honestè quam in honeste: atqui sive amplectimur in honestum absque haeresi: ergo amplectimur minus bonum cognito meliore bono opposito. Sic ergo respondendum est Pallav. ex haereticorum pertinacia constare satis de experientia illius actus, quem ille putat neminem experiri. Et hæc sunt argumenta Card. Pallavicini; nunc argumenta Philalethi videamus.

270. Philalethus itaque refert imprimis varias authoritates antiquorum Philosophorum, volentium, quod opinari non sit liberum, sed necessarium. Ad hoc argumentum pridem respondi, Philosophos solum velle, quod opinari non sit liberum, sicut apprehendere & imaginari objecta; nam ad opinandum, requiritur motivum probabile, quod non semper adest, sicut ad sunt species ad imaginandum, ut per se patet. Hinc autem non sequitur, quod habito motivo opinandi, necessarium sit assensus, nam etiam voluntati est necessarium motivum volendi, & tamen non necessitatur. Hanc responsionem postea tradidit etiam P. Martinus Esparza a. 3. ad 1. allegans authoritatem S. Thomæ & Dandini in lib. 2. Arist. de anima tex. 153.

271. Ulterius afferit Philalethus argumenta philosophica, vel, ut rectius dicam, Sophismata.

Primo sic argutatur. Intellectus opinando dicit vel verum, vel falsum. sed ut dicat verum, vel ut dicat falsum, non est liber: ergo opinando non est liber. Probat minorem. Intellectus ut dicat verum, vel ut dicat falsum, habet causam necessariam: ergo non est liber. Probat antecedens. Veritatis vel falsitatis causam solum est vel esse vel non esse rei: nam ideo solum propositio est vera vel falsa, quia res est, vel non est: sed esse vel non esse rei, est necessarium, seu independens omnino a nostra libertate: ergo etiam opinari verum, vel opinari falsum, est independens a nostra voluntate. Respondeo 1. Rerum quendo argumentum, & probando quod voluntas non sit libera ut operetur honeste, vel ut operetur in honeste. Voluntas habet causam necessariam, nempe ipsam honestatem vel in honestatem objectivam, quae non pendet a nostra voluntate, atque ideo noster actus voluntatis dicitur honestus vel in honestus, quia objectum est tale: ergo non est in nostra potestate operari honeste vel in honeste. Fallacia utriusque argumenti eadem est. Honeste operari non dicit solummodo honestatem objectivam, & qualitercumque tendentiam in illam, sed dicit certam tendentiam specificam: v. g. non omnis actus versans circa restitutionem furti (qua est objectivae honestae) est honestus, ut, si vellem restituere praeceps ne puniar a Magistratu. requiritur ergo ad honestatem volitus restitutionis ex tali motivo honestatis objectiva. Tametsi ergo non sit in mea potestate, ut objectum sit honestum vel in honestum, tendentia tamen voluntatis in illud quoad prosecutionem vel fugam ex tali motivo, est in mea potestate, & ideo dico honeste vel in honeste operari. Pari modo discendum est de actibus intellectus. Nam sicut actus voluntatis vel sunt boni vel mali, ex diversa tendentia in objectum, ita ut si prosecutio sit mala, fuga sit bona, ita actus intellectus sunt veri vel falsi, ex diversa tendentia affirmationis vel negationis. Quando denique adsum diversa & opposita rationes affirmandi vel negandi, pendet intellectus ab imperio voluntatis, ut affirmet vel neget, & per consequens, ut tendat vel actu vero vel actu falso, etiamsi non sit in eius potestate ipsius objecti esse vel non esse.

272. Argumentatur Philalethus 3. Assensus intellectus quoad specificationem tantum causatur a motivis seu argumentis rei, sed haec causant independenter a libertate, adeoque necessario: ergo &c. Nego maiorem, & minorem. & dico, imperium voluntatis determinare intellectum, quando sunt argumenta diversa & non convinentia.

Et haec sunt argumenta hortum duorum, inter quos tamen, quantum attinet ad principale punctum praesentis controversiae, maximum

est discriben, benigne observandum. Philalethus enim docet, & dedit ex dictis principiis, nunquam licere, immo nec posse illo modo nisi, ut quis sequatur opinionem minus probabilem relictam probabiliore, quia putat, ad hoc ut aliquis sequatur aliquam opinionem in praxi, debere ipsum illi opinioni assentiri, quod omnino falsum est. Itaque Pallavicinus econtra docet, posse aliquem in praxi sequi opinionem probabilem relictam probabiliore, quia potest accommodare aliorum Doctorum conditiones, qui judicant esse probabilem illam opinionem, quam ipse judicat esse minus probabilem, non enim debet propter suam opinionem illa peioris conditionis quam illi Doctores qui possunt suam opinionem sequi, quam judicant esse probabilem.

§. III.

Vtrum ad operandum honeste requiratur certitudo moralis quod operatio sit licita, vel sufficiat probabilitas.

273. Non est quæstio de Judicio practico, & imprædictæ dirigente actum, de hoc enim sapientia pronuntiavimus, debere esse evidens, sed est quæstio de Judicio speculativo, quo v. g. iudico, probabile esse, licere pro collatione lumen decem vincias, praescidendo an opponentia sit probabilius, an inquam talis probabilitas possit fundare honestam operationem, vel an requiratur moralis certitudo, qualis est v. g. si viderem neminem dissentire, & omnes communiter sine scrupulo practicare.

Huic quæstioni tractanda sub his terminis, causam dedit Prosper Fagnanus, Canonista famosissimus hujus temporis, qui animadversus abusum frequentem doctrinæ communis, de licita præceptu opinionum probabilitum, & laxitatem opinionum nimis in valescentium, justa indigneatione commotus, omnes eruditioñis sue vix & nervos intendit, ut huic malo remedium adhiberet; in quem finem eò progressus est, ut doceret, in 1. p. primi Decret. c. Ne innaturat a n. 44. & a n. 59. in morali materia nunquam posse opinionem probabilem esse regulam merum, seu, in materia morali nunquam licitum esse. Opinari. Faretur autem hanc suam opinionem esse authoribus modernis fere definitam, inniti tamen existimat sapientia antiquorum, & fulciri solidissimis fundamentis, eaque refert ordine viginti sex. Videamus illa in compendio.

274. Primum Fagnani argumentum formatum ex Eccles. 32. Ante omnia opera verbum præceptum te, & ante omnem actum consilium probabile. subsumit: atqui opinio non est Veritas, quia non est indubitata; nec etiam stabilis, cum possit esse falsa. Ergo non sufficit ad honestatem operationis. & Citandum erat cap. 37. v. 20. Deinde,

Deinde, sensus verborum est, quod nihil sit in-
considerate & precipitante agendum, sed ad-
bibita ratione & consilio, vel proprio vel alieno,
& tali quidem quod sit aptum fundare judi-
cium & dictamen practicum evidens, hic & nunc
esse licitum sic operari. Hoc totum verificatur
in eo, qui sequitur opinionem probabilem, vt
infia offendetur. Videatur Cornelius à Lap, a
lique interpres. Accedit, quod illud ipsum
caput Eccles. sit plenum consilii p̄iusque monitis,
qui si velles dicere præcepta, absurdissimus es-
tis. vers 12. dicitur: *Cum vivo irreligioso tracta
de sanctitate, & cum injusto de justitia, & cum mu-
tare de ea que emulatur, cum timido de bello, & cum
negotio de trahitione &c.* sicut erga hæc sunt
piam monita & consilia, ita consilium esse posset,
in omni actione quantum moraliter fieri potest,
sempre ex lectari, que morali certitudine hone-
sta sunt, & non merè probabilitate.

275. Secundum argumentum format ex A-

ntitute, quod opinio non sit actus Prudentia, & ideo non possit esse regula morum. Sed hoc nimirum probat, nempe requiri evidentiam metaphysicam, qualem debet habere omnis actus Prudentia; & quidem talis omnino debet esse regula morum, sed hoc intelligendum est de dictamine practico & proximo, cuius fundamen-
tum non solum est moralis certitudo Judicij speculativi præcedens, sed etiam probabilitas, vt paret etiam in actionibus civilibus & politicis; vt enim v. g. quis prudenter ineat contractus empionis, venditionis &c. non est necesse, vt habeat moralē certitudinem de immunitate à danno fecituro, sed satis est habere probabilitatem. Cum hoc argumento formalissimè incidunt tertium, quartum, quintum, sextum, septimum, & infra falso supponit in illis, quod qui sequitur opinionem probabilem, debeat illi assentiri, quod supra negatum est cum Card. Pallavicino. Parimodo falso supponit, quod intellectus non possit determinari ad unum inter duo probabilita: denique falso supponit, quod quotiescumque unum oppositorum est probabile, hoc ipso alterum etiam appareat probabile; si enim vir fide dignus mihi dicat, Candiam esse captam à Turca, est id probabile, sed non propterea est probabile non esse captam: fallibilitas enim illius viri non facit oppositum probabile.

276. Octavum argumentum. Qui facit argumentum probabilitate illicium, discriminari se committit & mortaliter peccat c. inquisitione de sent. exom. c. ad audientiam c. significasti. c. petitio. de homicidio. Sed qui facit actum probabilitate licetum, facit actum probabilitate illicium, quia quod probabile tantum est, potest se aliter habere. Ergo. Hoc argumentum tot fere vitia habet quot verba. Distinguitur major: si oppositum non est probabile, conceditur, secūs, negatur. Minor est etiam falsa; aliud est, quod qui opinatur, simul judicet, rem vi sui motivi allettendi posse se aliter habere; & aliud: esse

probabile quod se aliter habeat. Si v. g. vir dignus mihi dicat, se heri hoc vel illud negotium gesisse, id certè probabile mihi redditur, quamvis vi hujus autoritatis possit se res aliter habere; quod autem se defacto aliter habeat, nullam penitus habeo probabilitatem. Capitula citata nihil penitus ad rem faciunt. Cap. Inquisitioni permittit redditionem debiti conjugi, habentem prudentem probabilitatem de impedimento, & negat illi licentiam exigendi, quia nullum habet probabile jus exigendi, sicut habet alter conjunx. cap. ad audientiam. loquitur de dubio, & de officio Judicis, qui vriue debet tu-tiorem partem sequi, vt ibi rectissimè dicitur. c. significasti. eodem modo se habet. c. Petitio ex-prelē loquitur de eo quod consultius est, nempe in remorsu conscientia de homicidio commissō, consultius esse abstinere à ministerio altaris, quā temerē celebrare. quid hæc ad rem? De his iterum infra.

277. Nonum argumentum. Qui sequitur opinionem probabilem, adhibet regulam quæ sape fallit: ergo agit imprudenter, sicut imprudenter ageret, qui negotia sua committeret alicui infideli & sape fallere solito. Respondetur, Sicut non agit imprudenter, qui merces com-mittit nautæ plerumque feliciter naviganti, et si possit aliter accidere, & semel iterumque accide-
rit, ita non agit imprudenter qui judicat licitum esse hoc vel illud, ex motivis probabilitibus, hoc est, plerumque non fallentibus, et si res aliter se habere posset, & semel iterumque fallant.

Decimum, Undecimum & Duodecimum argu-
mentum fundantur in falso principio duplici. Pri-
mum, quod cuiuscunque Doctoris, sine discrimine, opinio faciat opinionem prudenter affi-
mabilem & practicabilem, seu probabilem, quod suprà negavimus. Secundum, quod, cuicunque obiecto possimus usque qualemque motivum af-
sentiri, hoc ipso illud obiectum sit probabile; quod falso illud obiectum sit probabile; quod falsissimum est; nam & heretici formales assentuntur suis erroribus, habentque aliquod motivum, & tamen eorum errores, non habent illam probabilitatem, de qua in præsenti est quæ-
stio, nempe cui vir cordatus & prudens sine teme-
ritate potest assensum præfare, tamen requirimus ad licitam illius opinionis praxin. Decimum tertium argumentum infra solvendum est. Decimum quartum, decimum quintum, decimum sextum & deci-
mum septimum, probant quod nemo negat, nempe Opinionem non esse assensum Rectum, hoc est evidentem, prout ibi definit Alex: de Ales. quem sequitur S. Thomas & Sotus, & erit quæ-
stio de nomine. Decimum octavum in simili jam suprà explosum est, dum supponit, determina-
tionem ad assensum debere provenire ab obiecto, & non posse ab imperio voluntatis, quod reip̄a aliud non est, quā negare possibilem omnem
assensum opinativum, immo & assensum fidei. Decimum nonum argumentum non habet opus solu-
tione, nam certa doctrina est PP. Salmanticensis

sium, quod Judicium practicum, immediatè precedens actum moralem, debeat esse certum & evidens, ut suprà docuimus, sed de hoc non est praesens quæstio, ut ab initio monuimus. Confundit ergo D. Fagnanus Judicium practicum cum speculativo. *Vigesimum* argumentum abutitur auctoritate Cajetani, cuius doctrina verissima est, nempe cum dubio non licere operari, nisi dubium prius deponatur, & formari possit judicium practicum evidens. *Vigesimum primum* argumentum eodem modo solvit, & præterea refert ex Cajetano propositionem quam suprà ostendimus esse falsam, nempe quod quicunq; judicat aliquid probabiliter esse licitum; hoc ipso judicet esse probabiliter illicitum. Et quidem quod mirum est, hic ipse D. Prosper Fagnanus, supponit contrarium n. 44. quando format statum Quæstionis, ut legenti patet. *Vigesimum secundum* argumentum sunt verba Gregorij de Valentia, quibus afferit, Virtutem intellectualem debere esse habitum, cuius actus sint essentialiter veri. Quis hoc negat, aut nescit? quid inde sequitur? *Vigesimum tertium* continet verba Lessij, quod actus Opinionis non sit actus Prudentia. Et hoc quis in dubium vocavit? *Vigesimum quartum* & *Vigesimum quinto* iterum probant, quod nemo negat, nempe eum qui habet conscientiam scrupulosam de actu illicito, non posse honeste operari, nisi scrupulam prius deponat, & comparere judicium practicum evidens de lito & honesto actu. *Vigesimum sextum* denique vel continet manifestam petitionem principij, vel confundit Judicium speculativum cum dictamine practico. Ut adeo in omnibus his argumentis non inveniam illam soliditatem quam Author pollicitus erat.

278. Insistendum igitur est recepta certe que sententia, posse probabilitatem opinionis, hoc vel illud esse licitum, fundare dictamen practicum, quod hic & nunc talis actio sit licita & honesta, etiam si illa probabilitas non excludat omnem probabilitatem oppositi, seu quod idem est, etiam si non contineat moralem certitudinem, hoc est, cuius motiva eti physice loquendo fallere possent, desacto tamen nunquam fallunt.

Probatur Conclusio vniuersitate ratione, ad quam omnes aliae sunt revocanda. Cui speculativè probabile est, licere v. g. pro collatione sumere decem vncias, debet hæc probabilitas fundari in motivis talibus, de quibus evidens est, quod plerumque non fallant, in hoc enim consistit probabilitas quæ meretur prudentem, hoc est, non levem assensum: atque talis probabilitas cognita, praescindendo, an oppositum etiam nitatur motivis plerumque non fallentibus (quod fieri posse facetur in terminis Fagnanus, & suprà probavimus) talis inquam probabilitas cognita, fundat judicium evidens & practicum, hic & nunc licitum mihi esse, sumere decem vncias: ergo talis probabilitas ex se est sufficiens ad honestandam actionem. Minor probatur & declaratur, supponendo id quod nemo negat, innumeros casus

occurgere, in quibus haberi quidem potest probabilitas de licentia operationis, sed non potest haberi certitudine tanta, ut excludat omnem prudenter formidinem, qualem habemus, quod exiit Roma, v. g. ob malam stomachi dispositionem & probabile me excusari à jejunio, sed non sine foremidine, nec possum habere maiorem certitudinem: hoc posito formatur hic discursus evidens. Laudabilis est ille, qui in operando talem regulam attendit, quæ plerumque non fallit, quando certiore habere non potest, & est ita comparatus, ut nisi talem regulam habet, non operaretur & hoc est evidens; quis enim non ipso natura instinctu impellitur ad laudandum eum, qui v. g. manet in seculo, ductus auctoritate viri prudentis, qui ex probabilibus rationibus ita comparatus ingredi religionem, si careret tali conilio? atque sequens opinionem probabilem, metitur hujusmodi regulâ, quod iterum evidens est, sola enim illa opinio probabilis est, que potest suis momentis obtinere assensum viri prudentis: ergo evidens est, quod qui sequitur opinionem probabilem, ita comparatus, ut non operaretur absente probabilitate, laudabilis sit, ergo operatur licite & honeste. Ergo opinio probabilis fundat judicium evidens de proximè licita operatione, hoc est quae sit formaliter bona, etsi fortasse sit materialiter & objectivè illicita; quia fortasse illa opinio est falsa.

279. Confirmatur hoc discursu. Ex eo quod natura dederit homini potentias & libertatem ad operationes inumeras, est lumine naturæ evidens, omnem illam operationem homini licere, quæ non probatur esse illicita, seu, quæ non prohibetur. Sic Jureconsulti frequenter vntunt hoc principio, cum querunt v. g. Quis possit facere testamentum? quis possit res suis alienare &c. respondent: qui non prohibetur. Recepit. Ergo pariter evidens est, quod ad hoc ut operatio aliqua sit proximè & formaliter illicita, non satis sit, probabile fieri, esse in se & materialiter seu objectivè illicitam, sed debet ita fieri probabile, ut, hoc quod est esse licitum, nullo modo sit probabile. Probo consequentiam. Quamdiu enim manet probabilitas licentia, semper stat judicium pro possesso libertatis, & non est dejectus de possessione. Ergo nisi ita probatur actus illicitus, ut elidatur omnis probabilitas licentia, semper manet operatio formaliter & proximè licita. Et ad hæc argumenta nulla potest erui responsio ex omnibus illis quæ se relata respondet.

§. IV.

Virum licet sequi opinionem probabilem, relictā illā quā mihi videtur probabilior.

28. Prima sententia negat, nisi minus probabile sit tunc. Tribuitur Cajetano, Navarro, Corduba, Conrado, Armilla, Sylvestro, Burgos de Baz. P. Esparza existimat solum Comitulum esse hujus sententiae in propriis terminis difinitè & indubitanter assertorem. Quidquid sit de antiquioribus illis, recenter hanc sententiam defendit post Candidum Philalethum, Profectum Fagnanum, qui tamen immerito applaudit Candido, quod primus libertatem opinandi fortius compescuerit; neminem enim vidi, qui Candidus securus esset, præter Fagnanum, qui à n. 216. y/q ad 340. afferit quadraginta duo argumenta, Proclo superior, qui quadraginta demonstrationes conficit (opinione suā) quod mundus debenerit esse ab aeterno.

Contraria sententia est inter DD. hujus temporis receptissima. Videri possunt apud P. Andreum Mendo diff. 13. q. 15. Sed omnium plenissimum tractat hanc questionem, & defendit communem sententiam, P. Antonius Terillus, in suo absolutissimo tr. quem non vidi, donec hæc jam pro typo absoluta & approbata essent, vnde factum est, ut nihil ex illius operis speciali eruditione hoc transferre licet.

28. Dicendum, & ad questionem tituli respondendum est affirmativè. Probatur 1. Accommodare se prudentis viri iudicio circa honestatem objecti, est licitum & honestum, ac prudens etiam tunc, quando contra propriū iudicium se alterius iudicio subiicit, vt patet, quando subditus contra propriam opinionem sequitur opinionem sui superioris, quod est summe laudabile, & omnium Ascetarum ore commendatum: atqui sequens opinionem probabilem, relictā etiam sibi probabiliori, adhuc se accommodat prudentis viri iudicio: omnis enim probabilis opinio nitorum iustitiae fundamentum, cui vir prudens potest acquiescere tanquam probabiliori. Ergo &c. Quis quo non laudet medicum agrotantem, qui in illi curatione sequitur iudicium alterius medici, quamvis ipse probabilius judicet, illum minus peritè procedere?

28. Probatur 2. Si esset obligatio sequendi semper opinionem probabilem, tunc huius obligationis esset, ut vitarentur frequentes materiales transgressiones mandatorum: sed hæc ratio non vrget: ergo &c. Major est adverbiatum. Minorem probat P. Esparza hoc modo. Ex haec ratione sequeretur, omnia consilia Evangelica debuisse esse sub præcepto, nam ingressus in Religionem exactissima observantie, affidua novissimorum meditatio, sollicitudo querendi occasionem martyrij &c. proculdubio tantundem valent ad vitanda peccata, & quidem non tantum materialia, sed formalia, quam pro-

positum sequendi semper opinionem probabilem: atqui Deus hujuscemodi non præcepit, ergo non est censendus rigidior fuisse in præcipiendo usu opinionis probabilioris. Verum adversarij facile se ab hac sequela expedirent, reddendo claram disparitatem. Nam etiam si quis sequatur opiniones minus probabiles, quæ sæpe sunt falsæ, non est in potestate hominis evitare peccata materialia. Adde, non potuisse lege naturali præcipi omnibus statum Religionis, cùm matrimonium debuerit lege naturali esse licitum, quia propagatio generis humani est intenta à natura.

28. Aliter ergo probanda est minor positio argumenti facti. Lex sequendi semper opinionem probabilem, non solum non serviret ad cavendam frequentiam transgressionum materialium, sed infuper esset moraliter certa occasio frequentissimorum peccatorum formalium, & præterea non esset necessaria ad conservationem generis humani ejusque felicitatem promovendam: ergo longe plus incommodi afferret quammodi. Esset ergo lex perniciosa, quod est contra naturam legis. Antecedens probatur. Homines enim plerumque vel non investigarent opinionem probabilem, vel ob ejus duritiem eam non sequerentur, vel denique plurimi redderentur perplexissimi, & impeditarentur ab operationibus hic & nunc valde necessariis & oportuniis, quia non haberent occasionem intelligendi, quænam sit probabilior opinio.

28. Probatur Conclusio 3. argumento superius adhibito. Cùm Deus fecerit hominem dominum suarum operationum, ut eas pro libitu exercere posset, quibusdam exceptis, hæc exceptio cùm sit exceptio à Jure certo, debet & ipsa esse certa, hoc est ita probata, ut negatio exceptionis sit planè improbabilis, & nullo modo prudenter opinabilis: ergo quamdiu manet probabile, aliquid licere, nondum est exceptio sufficenter probata, etiam probabilius sit, non licere. Cùm hoc argumento coincidit quod habet Granatus n. 24. Non est lex sufficienter promulgata ad obligandum, quamdiu probabilitate crebitur non exstare talen legem. Jus enim quod quis habet ad tuendam propriam libertatem & dominium propriarum actionum, præponderat majori probabilitati, qua suaderi potest dari tales legem: ergo quamdiu probabile est, non exstare præceptum prohibens aliquod opus, recte possum illud facere, etiam probabilius sit oppositum.

28. Denique probatur Conclusio ad hominem contra adversarios, qui fatentur licere sequi opinionem probabilem relictā minus probabili, etiam tuitiore: vnde subsumitur: atqui nostra

nostra opinio, scilicet, quod liceat sequi minus probabilem relictâ probabiliore, est nobis probabiliore, probabilitate tam intrinsecâ quam extrinsecâ, non obstantibus quadraginta duobus argumentis Fagnani: ergo licet eam nobis sequi. Dico. *Nobis*. Nam pro adversarijs non debemus esse solliciti.

§. V.

Solvuntur Objectiones.

286. Obiiciuntur 1. varia Juris Canonici capitula. c. *Juvenis deponalib. c. ad audentiam. c. significasti de homicidio.* Ad hæc in specie jam superâ responsum est, nempe in illis sermonem esse de dubio propriè dicto, cum quo non licet operari, quia non potest formari dictamen evidens practicum de honestate actionis, sed potius dictamen de in honestate illius, quamdui non deponi potest dubium: cuius ratio est, quia lex est in possessione, & non mea libertas: v. g. si dubitem ob levem causam, an hodie licet mihi omittere Horas Canonicas, aut sumere cenan die jejunij, quia sum ex itinere nonnihil fatigatus.

287. Objicitur 2. Sequens opinionem minus probabilem, exponit se periculo errandi. Etiam qui sequitur opinionem magis probabilem & minus tutam, exponit se periculo errandi. Negamus autem esse illicitum, exponere se tali periculo errandi materialiter ob rationes allatas: nam id quod meâ opinione est maius periculum, alterius opinione est minus: est autem honestum, sequi alterius prudentis judicium, posthabito proprio iudicio, vt jam superâ dictum est. Porro quamdui ab Ecclesia toleratur opinio nostra de opinione minus probabili, tamdui non est periculum peccandi mortaliter, teste S. Thomâ quodlib. 9. a. 15. dicente: *Illud quod vergit in commune periculum, non est ab Ecclesia sustinendum, sed Ecclesia sustinet: ergo non est periculum peccati mortalitatis.* Quem locum si considerâssem Fagnanus, non proclamâsset opinionem nostram tam perniciosa, cù Fagnani argumenta (cuius Zelum ceteroquin suspicio) nihil planè continent ultra ea quæ Philalethus habet, & ex dictis ac paulo post dicendis sine negotio solvi possint, ab illis referendis abstineo. Dissimulandum tamen non est, quod argumentum quadragesimum dederat ex absurdo de innumeris ferè opinionibus falsis, temerarijs, & scandalosis, quæ ex libertate eligendi quascunque opiniones probabiles, tanguam ex equo Troiano in dies prodeunt, & quamplurimæ palliæ probabilitatis telle, traduntur à scriptoribus nostris temporis, quæ reverâ non sunt tolerande. Ex quibus licet referre infra scriptas, vt ex ijs possit vnuquisque intelligere quousque progressi fuerint in morali materia hodierni consultores animarum. Hæc Fagnanus, referens deinde plurimas opiniones, quarum plerique reperiuntur apud probatissimos hujus temporis Theologos. Non est officij aut intentiæ meæ, judicium ferre de hac Fagnani acerbæ censura; quo jure id feceris, alij viderint; quæ solùm ex Fagnano discere vellem bonitatem ius consequentia, quam ipse facit, & sequentiam ex nostra sententia. *Licet sequi opinionem probabilem, relictâ probabiliore: ergo etiam literæcere opiniones falsas, temerarias, scandalosas, regreas pallio probabilitatis.* Antecedens est notum. Consequens, quæ est Fagnani, à nobis negatur, nec video, per quam regulam Logitamculo antecedente, tanquam ex equo Troiano prodeat: alioquin pari jure sic inferam. *Literæcere scriptoribus & scriptoribus scribere sententias, quæ evidentur probabiliore: (tales sunt illæ quæ prefert) ergo ex hac licentia tangam ex equo Troiano prodeunt opiniones falsæ, temerarie, scandalose.* Et hæc circa doctrinam Prosperi Fagnani nesci pro instituti brevitatem sufficiat, cum quo in convenio, quod senior ab opinioribus hancibus, & malè sonantibus alienus fuerit, nec vobis nova opinioni subscribam, nisi solidæ ratione, non facile solubili, jnnitatur: neque mox quacunque apparente paritate, quibus plerique que se tuerunt novarum opinionum sedecunt, vt patet ex dicendis in Tractatu de Juhita.

288. Subtilior objecçio fieri posset ex cœtu quem ponit & resolvit Card. de Lugo dis. 3. de Euchar. f. 2. n. 46. Si licet sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, posseque in concursu duarum legum licet ita se gerere, vt tametis certus esset, quod alterutrum violatur, nihilominus non peccaret, & sic manifeste frarentur leges: consequens nemo facile conderet: nam licet D. Caramuel in priore editione sua Theologia fundamentalis concesserit sequalam, in posteriore tamen editione agnoscit ipsa absurditatem. Sequela autem probatur. Postmus esse in civitate diversa horologia, & concorditer pulsantia, neque tamen de vobis infallibili directione constet; tunc pro varietate stat probabilitas, quod bene ambulet, quæ plerumque solet bene ambulare, licet quandoque hoc, quandoque illud fallat: & consequenter licitum erit sequi quod volueris, si nichil obligatio sequendi illud, quod tutius est sequi. Jam sic. Ponamus me circa medium noctis Sabbathinæ audire primum pulsum hora duodecima in horologio A. tunc erit mihi licet comedere carnes; quia probabile est, jam illa clapsum terminum jejunii Ecclesiastici: deinde postquam comedti carnes, audio horologium B. sonare duodecimam: erit ergo probabile mecum huc esse jejunium pro communione sumendum ad Dominico: potero ergo mutare opinionem, & velle sequi probabilitatem secundi horologij B. die Dominico communicare, quo casu cunctum est, me alterutram legem violare, nempe me vel comedere carnes ante initium Dominicae (i. le-

cundum

cundum horologium bene ambulet) vel communicare non jejunum, si primum horologium bene ambulet.

289. *g.* In similibus casibus licere quidem eligere vnam determinatam opinionem, & sequi horologium determinatum quod malueris; sed electa lemna vna opinione pro tunc non licet opinionem variare, sed semel electa insistendum est in tantum, in quantum eam sequendo manet probabile, te utriusque legi satisfacere, quia ad utramque copulativè servandam teneris: si ergo elegeris probabilitatem primi horologij, & commedi filii carnes, debes deinde abstinere à communione: Si vero eligas secundi horologij probabilitatem, pores etiam post auditum primum horologium comedere pisces (utpote verfans adhuc in die Sabbathi) donec audias secundum horologium, & deinde die Dominico accedere communionem: sic enim semper manet probabile, te utriusque legi satisfacere. Non licet ergo in tali casu mutare opinionem in fraudem alterius legis. Bene tamen potes mutare opinionem pro sequenti hebdomade, & qui priore sequitur horologium A, posses sequenti hebdomade sequi horologium B. quia cessat ratio allata.

290. Contra hanc resolutionem objiciunt ingeniosi quidam RR. aliam instantiam; aliquis judicat probabilitatem Tributum quod a se exigitur esse injustum, & sine sufficiente causâ impositum; & ideo potest, sequendo hanc opinionem, non solvere Tributum: hic ipse si postmodum constatur a Magistratu minister executionis, potest mutare opinionem practicè, hoc est, potest sequi opinionem probabilem, quod Tributum impositum sit iustum, & sic ab alijs exigere. Quo casu pariter necesse est violari materialiter aliquam legem, nimurum vel legem quae juber solvere Tributum (si illud sit iustum) vel legem quae prohibet executionem, si Tributum sit injustum. *g.* Imprimis non assentior dicentibus, posse subditum ex privata opinione negare Tributum exigentibus, aut fraudulentem illius solutionem declinare, per occultam quandam compensationem: non enim expedit, licere subditis opinari practicè contra leges legitimis Magistratus, & carum aequitatem ad suum judicium vocare, ob pravos affectus erga proprium commodum. Sed hoc aliò spectat. Deinde hoc transmisi, negare quis posset, executionem putam fore injustam etiam materialiter, prout procedit a ministro, etiam si tributum esset materialiter iustè impositum. adeo, ut etiam si Ministro constaret de materiali iustitiae exactiōnis, prout procedit a suo Principali (qui tamen judicat esse iustum) adhuc posset officio executionis fungi, non obstante privatâ suâ notitiâ de iniquitate. Quemadmodum in simili docetur de Jure, qui, non obstante privatâ notitiâ evidente (si non versemur in caussâ criminali) de innocentia rei, potest cum secundum allegata &

probata consentaneè legibus condemnare, & sententiam executioni mandare.

Quodsi aliquis contrarium teneat, vel si causum ita formemus, quod ipse Principalis impoñens Tributum, teneatur ex alio capite tanquam persona privata, simile Tributum ejusdem incertitudinis solvere, tunc Respondeo & dico, non licere illi variare opinionem, ob rationem allata, quamdiu manet eadem probabilitas; Et disparitates à quibusdam excoigitare sunt planè nullæ, vt facilè ostendi posset, si opera pretium videretur. Dixi. *Quamdiu manet eadem probabilitas.* Nam in omnibus istis casibus, si post practicatam vnam opinionem, postea morali certitudine constaret eam esse fallam; adeoque jam constaret de facta materiali transgressione vnius legis, utique licet, immo tenereris opinionem variare, ne utriusque legis prævaricator existas.

§. VI.

Vtrum à Doctrina tradita dentur aliquæ exceptiones.

291. Existimant communiter, à regula tradita faciendas esse quasdam exceptiones quoad certa hominum genera, vt est Judex, Medicus, Advocatus, Confessarius, Minister Sacramentorum.

Ratio excipiendi est, quia sāpe Judex habet judicium, quod pro vna parte litigantium sit minor probabilitas bonitatis caussæ, & tamen non licet secundum illam probabilitatem judicare, saltem in omni casu, sed debet judicare pro illa parte, qua caussam habet probabiliorum. Hac occasione multi hoc loco instituunt disputacionem, & querunt, quando liceat recentis personis sequi opinionem minus probabilem.

292. Verum, si res attentiū consideretur, haec non sunt exceptiones à Doctrina tradita. Aliud enim est, quod Judici sit probabile Jus hujus partis, & aliud, quod sit probabile, eum satisfacientium officio suo, & tacito pacto, si adjudicet caussam illi, cuius merita sunt minus probabilia suo iudicio. De primo non est quæstio, de secundo est quæstio; sed huc non pertinens. alibi enim videbimus de hoc puncto. Ratio est, quia illa prior probabilitas, v. g. quod Testamentum minus soleme, valeat in foro conscientie, consistit in objecto speculabili, sicut suprà diximus de probabilitate materia Baptismi, & vocatur à Card. de Lugo, *Probabilitas remota*, ab alijs, *probabilitas speculativa*; in qua utique licitum est Judici opinari, prout voluerit: Sed non propter ea sequitur, esse licitum, ferre sententiam pro caussa minus probabili. Ponamus enim quod se Juramento obstrinxerit, quod semper velit judicare pro parte, qua sibi videtur probabilior, tunc certè nullus dicet, adhuc licere judicare pro minus probabili: ergo stante iudicio de probabilitate (sed minore) potest non esse licitum pro ea ferre sententiam

sententiam. Vniversaliter ergo, & sine exceptione, verum est, quod quando habetur probabilitas de licentia actus, hocipli possit formari iudicium practicum, *Licere*. Suo autem loco videbimus, an probable sit, quod Judici licet sententiam ferre pro causa minus probabili, quod Medico licet uti pharmaco minus probabili, ceteris paribus, quod Advocatus possit patrocinari causa minus probabili &c.

CONTROVERΣIA IV.

Vtrum in dubio melior sit conditio possidentis, & unde cognoscendum, pro quo stet Possessio.

293. Circa conscientiam dubiam breviter duo dubia expedienda sunt. Dicitur autem tunc esse dubium propriè dictum, quando intellectus destitutus est sufficienti fundamento prudenter se in alterutram partem resolvendi, quamvis habeat suspicionem de vna vel altera parte, & ideo suspendit suum iudicium, neutri parti assesti, vocatürque *dubium negativum*.

294. Triplices hujusmodi dubium distinguuntur: Merum speculativum: Practicum vniuersale, & Practicum particulare, seu practicè practicum. Dubium purè speculativum vocatur, quando v. g. dubitas, an aqua rosacea sit materia sufficiens ad valorem baptismi, an valeat testamentum, &c. Dubium practicum vniuersale est, quando dubitas in genere, an hoc vel illud per se loquendo sit licitum, v. g. an licet per se loquendo, eligere ad beneficium illum, qui est minus dignus altero. Dubium practicum particulare vocatur, cum dubitas, an in his circumstantijs hoc tibi licet, v. g. an excusis hodie à jejunio propter laborem suscepimus.

295. Quaritur 1. *Vtrum licet operari cum dubio practicè pratico.* 2. *Negativè;* quia talis non ageret ex dictamine rationis & prudentiae, quod actus sit licitus; hoc enim, ut supra diximus, debet esse evidens: atqui non potest formari hujusmodi iudicium evidens, nisi ad minimum sit speculativè probable, licet, ut patet ex innato omnibus iudicio: ergo quamdiu non deponitur dubium practicè practicum, non licet operari.

296. Dixi: *quamdiu non deponitur.* Potest enim in certis circumstantijs quandoque deponi, nimurum, quando faverit possessio; tunc enim potest formari reflexum iudicium evidens, licere: v. g. incipis dubitare, an fundus, quem titulo legati, vel hæreditatis, vel emptionis hucusque bonâ fide possedisti, sit reverâ tuus, necne, (quod est dubium speculativum) item dubitas in genere, an licet retinere rem, de qua dubitas an sit tua, necne, (quod est dubium practicum vniuersale) potes te resolvere practicè, & judicare evidenter, tibi hic & nunc licere fundum possidere, eo vti, frui, quia jure statutum est, quod Pos-

sessoris conditio sit melior &c. Item dubitas, an validum fuerit matrimonium, quod bona fide contraxisti, & dubitas etiam, an licet accederet ad eam, de qua dubitas, an sit tua, potes te refutare, quod tibi licet hic & nunc, quia bona fide cœpisti possidere, & de possessione non es degatus. Semper ergo possessio bona fidei redditus certum de continuanda possessione, donec contrarium probetur.

297. Ratio autem, cur & natura & leges ita favent possessori, traditum eleganter à Card. Pallavicino *disp. 9. q. 4. a. 3. n. 4.* Expedit enim, inquit, Reipublicæ, ut res permaneant in modo, quo manent; nam omnis mutatio aequaliter turbationis & periculi, & ideo ceteris paribus semper leges favent possessori & conseruantur. Neque vñquam eliguntur aliquid in Republica, si non existimetur esse melius, quam id, quod antea erat in vñ. Et inter ceteras causas properante uitatem, qua oritur ex eo, quod mutaciones vitentur, inductæ sunt præscriptions & vñscapiones: quamvis enim hæc sint etiam instituta, ne dominia sint in incerto, tamen quid hæc incertitudo vitetur favendo potius possessori quam alijs, est inductum tantummodo ad mutaciones vitandas: quin etiam properant eadem uitatem inductum est, vt confuetudines praefabant contra leges.

298. Quaritur jam secundò, vñdenam cognosci posse, quod aliquis sit in possessione sua libertatis contra legem, vel econtra lex contra libertatem. 1. Si dubium est, an lex sit iura necne, vel an se ad talem casum extendat, & adhibita sufficiens diligentia (qualis in re magni momenti solet communiter adhiberi) non possisti te ab hoc dubio liberare, tunc non obligis illa lege, sed permanes in possessione libertatis, quia non probaris eam excidisse tamdiu, quamdiu non est positivè probable, quod lex te comprehendat. Idem dicendum videtur, si prudenter dubitas, an lex sit vñsu recepta: tunc enim penitus est, ac si dubitares, an aliquando caperis obligari, adeoque manes in possessione libertatis.

299. Respondetur. 2. Si certus es, legem esse latam, qua tamen ad aliquos casus v. g. magna necessitatis, se non extendit, & dubitas, an tu hic & nunc verseris in tali casu & circumstantijs, tunc obligaris lege: Quia lex tunc est in possessione, à qua ut eximaris, debes exemptionem probare, v. g. si habes beneficium & dubitas, an sit adeo tenuis, vt ad talem tenitatem non extendatur obligatio recitandi Horas Canonicas, teneas recitare.

300. Respondetur 3. Si constitutus in circumstantijs lege non comprehensus, adeoque exemptus pro tunc à lege, incipis deinde dubitare, an redierint circumstantijs lege comprehensa, nec potes veritatem rescire, non obligaris, sed manes in possessione exemptionis. v. g. si die jovis noctu Cœnæ assidens, incipis dubitare, an finis duodecima, non teneris abstinere à carnisibus do-